

อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ทุติยปัณณาสก์ สมณวรรคที่ ๔

๗. เสขสุตฺตที่ ๓

อรรถกถาทติยเสขสุตฺตที่ ๗

พึงทราบวินิจฉัยใน ตติยเสขสุตฺตที่ ๗ ดังต่อไปนี้ :-

พระโสดาบัน

บทว่า โกล์โกลได้แก่ (พระโสดาบัน) ไปจากตระกูลสู่ตระกูล.

ก็ในบทว่า ตระกูล นี้ ท่านประสงค์เอาภพ เพราะเหตุนั้น แม้ในบทว่า ๒ หรือ ๓ ตระกูล นี้ พึงทราบความหมายว่า ๒ หรือ ๓ ภพ. จริงอยู่ พระโสดาบันนี้ย่อมท่องเที่ยวไป ๒ ภพบ้าง ๓ ภพบ้าง หรืออย่างสูงที่สุดก็ ๖ ภพ เพราะเหตุนี้ พึงเห็นวิภัฏ (ข้อกำหนด) ในบทนี้เป็นอย่างนี้ว่า ๒ ภพบ้าง ๓ ภพบ้าง ๔ ภพบ้าง ๕ ภพบ้าง ๖ ภพบ้าง.

พระสกทาคามี

บทว่า เอกวิซี มีรูปวิเคราะห์ว่า พืชของภพหนึ่งเท่านั้นของพระอริยะนี้มีอยู่ เหตุนี้ พระอริยะนี้จึงชื่อว่า เอกวิซี (ผู้มีพืชครั้งเดียว).

พระอนาคามี

ในบทว่า อุทฺธโสโต เป็นต้น อธิบายว่า พระอนาคามีประเภทอุทฺธโสโตอกนิฏฐคามี มีกระแสในเบื้องบนและไปถึงอกนิฏฐภพก็มี ๑ พระอนาคามีประเภทอุทฺธโสโตนอกนิฏฐคามี มีกระแสในเบื้องบนแต่ไปไม่ถึงอกนิฏฐภพ ก็มี ๑ พระอนาคามีประเภท นออุทฺธโสโตอกนิฏฐคามี ไม่มีกระแสในเบื้องบนแต่ไปถึงอกนิฏฐภพ ก็มี ๑ พระอนาคามีประเภท นออุทฺธโสโตนอกนิฏฐคามี ไม่มีกระแสในเบื้องบนและไปไม่ถึงอกนิฏฐภพ ก็มี ๑.

บรรดาพระอนาคามี ๔ จำพวกนั้น พระอนาคามีใดได้บรรลุอนาคามีผลในโลกนี้แล้ว บังเกิดในชั้นสุทธาวาสมีชั้นอวิหาเป็นต้น ดำรงอยู่ในชั้นอวิหานั้นจนตรบสิ้นอายุแล้ว ก็บังเกิดในชั้นสุทธาวาสชั้นสูงๆ ขึ้นไปถึงสุทธาวาสชั้นอกนิฏฐะ. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า อุทฺธโสโตอกนิฏฐคามี.

ส่วนพระอนาคามีใดบังเกิดในสุทธาวาสชั้นอวิหาเป็นต้น (แต่) ไม่ปรินิพพานในสุทธาวาสชั้นนั้น ไปปรินิพพานในพรหมโลกชั้นสูงๆ ขึ้นไป โดยยังไม่ถึงสุทธาวาสชั้นอกนิฏฐะ. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า อุทฺธโสโตนอกนิฏฐคามี.

พระอนาคามีใดจุติจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในสุทธาวาสชั้นอกนิฏฐะเลยทีเดียว. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า นออุทฺธโสโตอกนิฏฐคามี.

ส่วนพระอนาคามีใดบังเกิดในสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่งในบรรดาสุทธาวาส ๔ มีอวิหาเป็นต้น และปรินิพพานในสุทธาวาสชั้นนั้นแล. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า นออุทฺธโสโตนอกนิฏฐคามี.

ส่วนพระอนาคามีผู้อุบัติในพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่งแล้ว บรรลุอรหัตผลด้วยจิตที่เป็นสังขาร

และเป็นสัปโยค. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า สสังขารปรีนิพพายี.

พระอนาคามีผู้บรรลุพระอรหัตผล ด้วยจิตที่เป็นอสังขารเป็นอสัปโยค. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า อสังขารปรีนิพพายี.

พระอนาคามีได้บังเกิดในสุทธาวาสชั้นอวิหาซึ่งมีอายุ ๑,๐๐๐ กัป ผ่านพ้นไปได้ ๑๐๐ กัปแรก ก็บรรลุอรหัตผล. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า อุปหัจจปรีนิพพายี.

แม้ในสุทธาวาสชั้นอตัปปาเป็นต้นก็มีนัยนี้แล.

บทว่า **อนตราปรีนิพพายี** ความว่า พระอนาคามีใดอายุยังไม่ทันเลยครึ่งไปก็ปรีนิพพาน พระอนาคามีนั้นมี ๓ ประเภท คือ อันดับแรก พระอนาคามีท่านหนึ่งบังเกิดในสุทธาวาสชั้นอวิหาซึ่งมีอายุ ๑,๐๐๐ กัปแล้ว ก็บรรลุอรหัตผลในวันที่บังเกิดนั่นเอง หากว่ามีได้บรรลุอรหัตผลในวันที่ตนบังเกิด แต่ว่าได้บรรลุในที่สุด ๑๐๐ กัปแรก พระอนาคามีนี้ชื่อว่า อนตราปรีนิพพายีประเภทที่ ๑.

พระอนาคามีอีกท่านหนึ่ง ไม่สามารถบรรลุอรหัตผลได้อย่างนั้น (แต่ว่า) ได้บรรลุในที่สุด ๒๐๐ กัป. พระอนาคามีนี้ชื่อว่า อนตราปรีนิพพายี ประเภทที่ ๒.

พระอนาคามีอีกท่านหนึ่ง แม้ในที่สุด ๒๐๐ กัป อย่างนั้นก็ไม่สามารถ (บรรลุอรหัตผล) ได้ (แต่ว่า) ได้บรรลุในที่สุด ๔๐๐ กัป พระอนาคามีนี้ ชื่อว่า อนตราปรีนิพพายี ประเภทที่ ๓.

บทที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วแล.

พระโสดาบัน ๒๔ เป็นต้น

อนึ่ง นักศึกษาพึงดำรงอยู่ในฐานะนี้ แล้วกล่าวถึงพระโสดาบัน ๒๔ จำพวก พระสกทาคามี ๑๒ จำพวก พระอนาคามี ๔๘ จำพวกและพระอรหันต์ ๑๒ จำพวก. อธิบายว่า ในศาสนานี้ มีฐานะ ๒ คือ สัทธาฐานะ ๑ ปัญญาฐานะ ๑ มีปฏิปทา ๔ มีทุกขาปฏิปทาทั้งธาภิญญา เป็นต้น.

ในสัทธาฐานะกับปัญญาฐานะนั้น พระโสดาบันบุคคลท่านหนึ่งยึดมั่นด้วยสัทธาฐานะจนได้บรรลุโสดาปัตติผล บังเกิดในภพหนึ่ง แล้วทำที่สุดทุกขีได้ พระโสดาบันบุคคลท่านนี้จัดเป็นเอกพีชีประเภทหนึ่ง พระโสดาบันบุคคลประเภทเอกพีชีนั้นมี ๔ ประเภทด้วยอำนาจปฏิปทา.

พระโสดาบันบุคคลประเภทเอกพีชีผู้ยึดมั่นด้วยสัทธาฐานะนี้เป็นจันใด แม้ท่านที่ยึดมั่นด้วยปัญญาฐานะก็เป็นจันนั้น รวมเป็นว่าพระโสดาบันบุคคลประเภทเอกพีชีมี ๘ ประเภท.

พระโสดาบันประเภท โกล์โกละ และพระโสดาบันประเภท สัตตักขัตตุปรมะ ก็เหมือนกัน คือ มีประเภทละ ๘ รวมเป็นว่า พระโสดาบันเหล่านี้มี ๒๔ ประเภท.

ในวิโมกข์ทั้ง ๓ พระสกทาคามีบุคคลผู้บรรลุภูมิ ของพระสกทาคามีก็มี ๔ ด้วยอำนาจปฏิปทา ๔ อนึ่ง พระสกทาคามีบุคคลผู้บรรลุภูมิของพระสกทาคามี ด้วยอนิมิตติวิโมกข์ก็มี ๔ ผู้บรรลุภูมิพระสกทาคามี ด้วยอัปปณิหิตติวิโมกข์ก็มี ๔ รวมเป็นว่า พระสกทาคามีเหล่านี้มี ๑๒ ประเภท.

ส่วนในพรหมโลกชั้นอวิหา พระอนาคามีมีอยู่ ๕ คือ พระอนาคามีประเภทอนตราปรีนิพพายี มี ๓ พระอนาคามีประเภทอุปหัจจปรีนิพพายีมี ๑ พระอนาคามีประเภทอุทังโสโตกนิฏฐคามี ๑. พระ

อนาคามีเหล่านั้นแยกเป็น ๑๐ คือ พระอนาคามีประเภท อสังขารปรินิพพายีมี ๕ พระอนาคามีประเภทสังขารปรินิพพายีมีอีก ๕.

ในสุทธาวาสชั้นอติปาเป็นต้นก็มีจำนวนเท่ากัน แต่สุทธาวาสชั้นนอกนิฏฐะ พระอนาคามีประเภทอุทฺธังโตไม่มี. เพราะฉะนั้น ในสุทธาวาส ชั้นนอกนิฏฐะนั้น จึงมีพระอนาคามี ๘ คือ พระอนาคามีประเภท สสังขารปรินิพพายีมี ๔ พระอนาคามีประเภทอสสังขารปรินิพพายีมี ๔ (เหมือนกัน) รวมเป็นว่า พระอนาคามีเหล่านี้มีทั้งหมด ๔๘.

แม้พระอรหันต์ก็พึงทราบว่ามี ๑๒ เหมือนพระสกทาคามี.

แม้ในสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสศึกษา ๓ ไวกุลละกัน.

จบอรรถกถาตติยเสขสูตรที่ ๗

อเวจจสูตร

[๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเลื่อมใส อย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน ผู้ถึงกระแสนิพพาน ๕ จำพวกเหล่านั้นเชื่อมั่นในโลกนี้ ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ๕ จำพวกเหล่าไหนเชื่อมั่นในโลกนี้ ๕ จำพวกเหล่านี้ คือ พระโสดาบันผู้สัจตักขัตตปุระมะ ๑ พระโสดาบันผู้ไกลังโกละ ๑ พระโสดาบันผู้เอกพีซี ๑ พระสกทาคามี ๑ พระอรหันต์ในปัจจุบัน ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นในโลกนี้ ๕

บุคคล ๕ จำพวกเหล่าไหนละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น คือ พระอนาคามีผู้อนตรปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุปปหัจจปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุทฺธังโตอกนิฏฐคามี ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน ผู้ถึงกระแสนิพพาน ๕ จำพวกเหล่านั้นเชื่อมั่นในโลกนี้ ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ๕

ชั้นสุทธาวาสพรหม

พระพรหมชั้นพระอนาคามี มีอยู่ ๕ ชั้น คือ อวิหาพรหม อติปาพรหม สุทฺธัสสาพรหม สุทฺธัสสี และอกนิฏฐาพรหม ซึ่งได้เรียกชื่อชั้นพระพรหมเหล่านี้โดยรวมว่า ชั้นสุทธาวาสพรหม แต่สามารถแยกแจกแจงลงในรายละเอียดได้ถึง ๔๘ จำพวกพระพรหม คือ:

พระอนาคามีพรหมชั้น อวิหา มี ๕ จำพวก ซึ่งมีอายุ ๑,๐๐๐ กัปป์ คือมีอยู่ว่า พระอนาคามีได้มีอายุยังไม่ทันเลยครึ่งไปก็ปรินิพพาน พระอนาคามีเหล่าจำพวกนั้นมีอยู่ ๓ ประเภท คือเรียกพระอนาคามีพรหมจำพวกเหล่านี้ว่า **อันตราปรินิพพายี** ที่มีอายุ ๑,๐๐๐ กัปป์ แล้วก็บรรลุพระอรหัตผลในวันที่บังเกิดจุดอุบัติขึ้น หรือได้บรรลุในที่สุด ๑๐๐ กัปป์แรก ประเภทที่ ๑ ๆ หรือได้บรรลุในที่สุด ๒๐๐ กัปป์ เป็นประเภทที่ ๒ ๆ หรือได้บรรลุในที่สุด ๔๐๐ กัปป์ เป็นประเภทที่ ๓ ๆ

และ ๆ ส่วนพระอนาคามีประเภท **อุปหัจจปรินิพพายี มีอยู่ ๑** คือ พระอนาคามี ที่มีอายุ ๑,๐๐๐ กัปป์ ผ่านพ้นไปได้ ๑๐๐ กัปป์แรกก็บรรลุพระอรหัตผล แม้ในชั้นพระอนาคามีพรหม **อตัปปาพรหม** ก็มีนัยตามนี้แล ๆ

หรือกล่าวตามนี้ว่า พระอนาคามีพรหมจำพวกเหล่านี้ คือ **พระอุทรังโสโตอกนิฏฐคามีพรหม มีอยู่ ๑** ๆ ที่ไม่มีกระแสในเบื้องบนและไปไม่ถึงชั้น **อกนิฏฐาพรหม** เพราะได้บรรลุพระนิพพานในชั้นจุดอุบัตินั้น เช่นในวันที่บังเกิดจุดอุบัติขึ้นนั้นเป็นต้น ๆ และที่ไม่มีกระแสในเบื้องบนแต่ไปถึงชั้น **อกนิฏฐาพรหม** และได้บรรลุพระนิพพานในชั้นนี้เพราะฉะนั้น ๆ จึงเรียกพระอนาคามีพรหมจำพวกเหล่านี้ว่า **พระอุทรังโสโตอกนิฏฐคามีพรหม มีอยู่ ๑** ๆ

ส่วนพระอนาคามีได้บังเกิดจุดอุบัติขึ้นในบรรดาชั้นสุทธาวาสพรหม ทั้ง ๔ ดังนี้คือ ชั้น **อวิหาพรหม** **อตัปปาพรหม** **สุทฺถสวาพรหม** และ **สุทฺถสี** และได้บรรลุพระนิพพานในสุทธาวาสพรหมชั้นเหล่านั้นนี้แล ๆ พระอนาคามีพรหมจำพวกเหล่านี้ มีชื่อเรียกตามนี้ว่า **พระนอุทรังโสโตอกนิฏฐคามีพรหม** ตามนี้แล ๆ

ส่วนพระอนาคามีได้จุดจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดจุดอุบัติขึ้น ในชั้น **อกนิฏฐะหรืออกนิฏฐาพรหม** เลยทีเดียว ๆ พระอนาคามีพรหมจำพวกเหล่านี้ มีชื่อเรียกตามนี้ว่า **พระนอุทรังโสโตอกนิฏฐคามีพรหม** ๆ

อนึ่งพระอนาคามีจำพวกเหล่านี้ ทรงดำรงอยู่ในชั้นพระอนาคามีพรหมจนตราบสิ้นอายุขัย แล้วจึงบังเกิดหรือจุดอุบัติขึ้น ในชั้นสุทธาวาสชั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับชั้นพระจิตแต่พระอนาคามีพระองค์นั้น ๆ กระทั่งถึงชั้น **อกนิฏฐะหรืออกนิฏฐาพรหม** และได้ันบรมเข้าด้วยกันและได้จัดแยกเป็นสองจำพวกใหญ่ ๆ อีกครั้งคือ พระอนาคามีประเภท **อสังขารปรินิพพายี มีอยู่ ๕** และ พระอนาคามีประเภท **สสังขารปรินิพพายี มีอยู่ ๕** รวมทั้งหมดเป็น ๑๐ จำพวกพระพรหม ๆ

ส่วนพระอนาคามีชั้น **อตัปปาพรหม** **สุทฺถสวาพรหม** และ **สุทฺถสีพรหม** มีจำนวนเท่ากันกับ พระอนาคามีชั้น **อวิหาพรหม** เพราะฉะนั้นจึงได้ันบรมเข้าด้วยกันดังนี้ คือ มีพระอนาคามีพรหม ๔๐ จำพวกเหล่านี้ก่อน ๆ

ส่วนพระอนาคามีชั้น อภินิฐาพรหม มีอยู่ ๘ ประเภท คือ พระอนาคามีประเภท สสังขารปริณีพ
พายี มีอยู่ ๔ ๆ และ พระอนาคามีประเภท อสังขารปริณีพพายี มีอยู่ ๔ ๆ จึงสรุปนับรวมพระ
อนาคามีพรหมจำพวกเหล่านี้ทั้งหมด ๔๘ จำพวกพระอนาคามีพรหม ๆ

ส่วนพระอรหันตเจ้า ฟังทราบว่ามีอยู่ ๑๒ ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ พระพรหมชั้น พรสกิทาคามี ซึ่ง
มีอยู่ ๑๒ จำพวกเหล่านี้แล ฯ

เรียบเรียง pdf file โดย นางสาว บวรลักษณ์ กริ่งวสุพลศิริ (Miss Bawwarwnrak
Kringwasutponziry) Date & Time: 11/11/2016 16:51:45., Updated:
11/11/2016 17:33:45.